

Jyllands storartede Træsindustri, der har beskæftiget mange Tusinde Hænder i Begyndelsen af dette Aarhundrede, er i Tilbagegang, vil om en Menneskealder eller to ophøre af Mangel paa Bøgetræ, og de flittige, nøjsomme jydsk Bønder maa se i Naaleskovene at finde Opgaver for deres ældgamle Lyst til Træarbejdet og Handel med dets Produkter.

Jeg har sluttet mine Meddelelser om de naturlige Vegetationsskifter i vore Skovegne og deres formodede Aarsager med en Antydning af den Vexelvirkning, der kan spores mellem hine Forhold og Menneskenes Færd,

for derved at belyse følgende Anskuelse, som, jeg tror, man vil ledes til gennem Studiet af de her kort skitserede Forhold:

En Befolknings Sæder og Erhverv, og derved maaske tillige dens Karakter og Tænkemaade, er til enhver Tid paa en højst betydningsfuld Maade vævet ind i det brogede Samliv af Naturens mest forskelligartede Væsner, ja Menneskets Kamp for Existensen er sammenknyttet med den storartede, overalt raadende og aldrig hvilende Kamp, som brogede Hærskarer af Organismer, der omgive os, føre indbyrdes, hver for sit Livs Ophold.

Hvor ligger Columbus begravet?

Af Kand. mag. H. Weitemeyer.

Efter at Columbus' overordentlige Betydning ligesom var gaaet noget i Glemme, er den atter og det i stedse stigende Gråd draget frem i vort Aarhundrede; spanske og italienske Arkiver ere blevne gjennemsøgte, der er opstaaet en betydelig Literatur omkring hans Navn, og de talrige omstridte Punkter i hans Historie have været Gjenstand for lærde og meget heftige Debatter. Man mindes saaledes det vanskelige Spørgsmaal om, paa hvilken af Bahamaerne Columbus landede paa sin første Rejse; i vore Lærebøger ere vi blevne staaende ved den af Becher, Peschel, Major og Pietschmann forfægtede Mening, at Guanahani er Watlingsøen, men Sagen er langt fra afgjort endnu og har vist fremdeles mangan en lærd Strid at gennemgaa, inden den finder sin Afgjærelse*). De fleste af disse Stridsæmner formaa dog kun at bringe Folk indenfor den lærde Verden i Fyr og Flamme, men der er ogsaa nogle, som ere af den Natur, at de naa videre og sætte Sindene i Bevægelse hos den store Almenhed. Til disse hører Striden om, hvor Columbus er født; som de syv Byer have stridt om Homer, saaledes kæmpe Smaaabyerne paa Rivieraen ved Genova

om den Ære at have fostret Columbus, ikke at tale om de mange andre Steder, der have villet hævde det samme for sig, som Milano, Modena, ja endog England og, nu i den aller sidste Tid, Corsica.

Et andet Punkt, der endnu mere har evnet at tildrage sig Almenhedens Opmærksomhed og blive et brændende Spørgsmaal mellem Mand og Mand i Sydeuropa og ovre i Amerika, er Striden om, hvor Columbus ligger begravet.

Man véd, at Columbus' Lig har været undergivet mange Omskiftelser, men indtil for en halv Snes Aar siden var man overbevist om, at han endelig var stedt til Hvile paa Cuba i Habanas Domkirke, efter at han i Slutningen af forrige Aarhundrede var ført dertil fra Santo Domingo paa Hispaniola. Da kom der 1877 Underretning om, at hans jordiske Levninger vare fundne i Santo Domingos Domkirke, og saaledes skulde de Ben, man for snart et Aarhundrede siden havde draget frem i denne Kirke og ført til Habana, ikke have noget at gjøre med Columbus. Hvilke Lidenskaber denne Strid har vakt i Spanien, Italien og Amerika, gjør man sig ikke noget Begreb om hos os. I Spanien og paa Cuba har det, i det mindste for en Tid, ligefrem været betragtet som Tegn paa daarligt Borgersind, Mangel paa Fædrelandskjerlighed o. s. v., naar man tvivlede paa, at Columbus hvilede i Habana, og det samme gjaldt for den Borger af den dominicanske Republik, der ikke var overbevist om, at Graven derovre var den ægte. De to Landes Regeringer have kastet sig ind i Striden, og der er blevet forfattet vidtløftige Rapporter paa den ene og

*) Det sidste betydelige Indlæg er vist nok: Fox, An attempt to solve the problem of the first landing place of Columbus in the New-World. Washington 1882. Forf. kommer til det Resultat, at Øen er Samana eller Atwood-Cay. — For et Par Aar siden førtes Striden ovre i Mellemamerika mellem to Lærde Marino A. Soto og José Milla; hvilke Resultater de kom til, er mig ikke bekendt, men de skulle nok ikke have bragt Spørgsmaalet dets Løsning nærmere.

den anden Side, hvilke rigtig nok have været mere rige paa glødende Indignation og de groveste Beskyldninger mod Modstanderne end paa egentlige Argumenter, i alle Tilfælde fra Spaniens Side. Striden lader nu til at være sagtnet noget, men maaske er det ogsaa kun et Stille før Stormen, thi det Tidspunkt nærmer sig jo, da der helst skulde træffes en Afgjørelse.

Skjønt Sagen i sig selv ikke er betydelig og den ikke hos os kan gjøre Krav paa at vække den Opsigt som i den katholske Verden, hvor Spørgsmaalet om Columbus' Kanonisation er ivrigt paa Tale*), har den dog formentlig almen Interesse nok til at føres frem her, tilmed da nu Firehundredaarsfesten stunder til, og der da vil blive talt og skrevet hele Jorden over om den nye Verdens Opdager.

I.

Det er nødvendigt at følge Columbus' Lig fra hans Død.

Efter at han syg og nedslaaet var vendt tilbage fra sin fjerde Rejse 1504, opholdt han sig nogen Tid i Sevilla og fulgte derefter Hoffet fra den ene By til den anden for at kræve sin Ret. Vi finde ham saaledes i Eftersommeren 1505 i Segovia, senere i Salamanca og til sidst i Valladolid, hvor han døde den 21de**) Maj 1506.

*) Kanonisationsspørgsmaalet er snart et halvt Aarhundrede gammelt og er især rejst af *Roselly de Lorgues* i hans tendentøse og kritikløse Skrifter (*La croix dans les deux mondes*, Paris 1844; *Cristophe Colomb*, Paris 1856; *Histoire posthume de Chr. Colomb*, Paris 1885). Hans Hovedværk (1856) udkom med Pius IX.'s Billigelse, der siger, at Columbus vilde opdage en ny Verden, „ikke for at føje nye Lande til Spaniens Krone, men for at forene nye Folkeslag med Kristi Rige.“ Columbus fremstilles i disse og lignende Bøger som en Troens Ridder og Evangeliets Helt, hvis Liv er præget af en overmenneskelig Dyd og Renhed, ja ikke en Gang Miraklet mangler i Helgenbilledet (se *Ros. de Lorgues*, *Chr. Colomb*, II, p. 479, og *Hist. posth. de Colomb*, p. 136). Der tales om en protestantisk Sammensværgelse mod hans Hæder, i hvilken Forfattere som Humboldt og Washington-Irving ere Hovedmændene. Ja selv katholske Forf. som Spotorno og Navarrete gaa ikke Ram forbi, fordi de forfægte den sikkert eneste rigtige Mening, at Fernando var en uægte Søn af Columbus, noget, der nok betragtes som den væsentligste Hindring for Kanonisationen.

**) *Historie del Fernando Colombo* (Bl. 246, anden Side) og *las Casas* (se *Harrisse*, *Christophe Colomb*, son origine, sa vie, ses voyages, sa famille et ses descendants, Paris 1884, II, p. 138) sige begge, at han døde d. 20de Maj Kristi Himmelfartsdag. Men denne Dag var 1506 den 21de; en af Angivelserne maa altsaa være urigtig, og det synes da naturligt, at det er den 20de.

Han blev foreløbig bisat i *Valladolid*, men det er omtrent ogsaa det hele, man kan sige med Bestemthed. Thi hverken om hans Død eller Begravelse tales der hos Tidens Krønikeskrivere, hele Begivenheden synes at være gaaet ganske ubemærket af, ikke en Gang Byens Dagblad, „*Cronicon de Valladolid*“, der ellers omtaler de ringeste Tildragelser, har et Ord til overs. Naturligvis har den Ugunst, han den Gang stod i ved Hoffet, sin store Skyld i denne Tavshed; men først, naar man erindrer, at Kongen med hele sin Hofstat i de Dage havde forladt Valladolid og var draget mod Nord til Villafranca de Valcaçar for at tage imod Philip af Østerrig og Johanne, der skulde komme for første Gang til Spanien, bliver den nogenlunde forklarlig; havde Hoffet været i Byen ved Columbus' Død, maatte der dog vist være taget noget Hensyn. Navarrete fortæller vel efter nogle Oplysninger, der ere givne ham af en Embedsmand ved *Sevillas Domkirkes Arkiv**), at Liget bisattes i Klosteret *San Francisco*, efter at Begravelsesceremonierne vare foregaaede i Kirken *Santa Maria de la Antigua*; men hvorpaa disse Oplysninger støtte sig, har man ikke kunnet komme efter. Maaske de kun have Traditionen at holde sig til, men den har ogsaa stor Sandsynlighed for sig, naar man husker Columbus' store Forkjærlighed for Franciscanerordenen; han gik jo i Almindelighed endog klædt i Ordensbrødrenes Dragt, ja Sønnen *Diego*, der var hos ham i de sidste Dage, fortæller, at han døde i denne Dragt**). I *Valladolid* gives der aldeles intet, der kan lede paa Sporet, de fleste af Byens Klostre ere nu, Nonneklostrene undtagne, ødelagte eller byggede om til anden Brug***).

Det var kun kort Tid, Columbus' Kiste blev staaende i *Valladolid*. I de første Aar efter Faderens Død var *Diego* helt optaget af at gjøre sine Rettigheder som hans Arving og Efterfølger gjældende, men da han var bleven udnævnt til Guvernør over *Hispaniola* og i Be-

*) *Coleccion de los viages y descubrimientos que hicieron por mar los Españoles*, I, Introduccion, p. CXLVIII, Madrid 1825.

**) Se Stedet i *Diegos Testamente* af 1523 hos *Harrisse*, *Chr. Colomb*, II, p. 492. Det er nok almindeligt i Syden, at Lægfolk høre til en eller anden Orden eller et Broderskab, som besørger Medlemmernes Begravelse. Columbus skal saaledes have tilhørt Tertiarierne af Franciscanerordenen og døde i Armene paa Medlemmer af denne Orden, som lod hans Ligbegængelse forrette. (Se: *Los Restos de Colon*; *Informe de la Real Academia de la Historia al Gobierno sobre el supuesto hallazgo de los verdaderos Restos de Colon*, Madrid 1879, p. 9).

**) *Willkomm*, *Die pyrenäische Halbinsel*, Leipzig 1884, II, p. 177.

gyndelsen af 1509 kom til Sevilla for at gjøre Forberedelser til sin Rejse til den nye Verden, fik han ogsaa denne Sag bragt i Orden og lod Liget føre til Kartheuserklostret *Santa Maria de las Cuevas* (Grotteklostret) i Nærheden af Sevilla. At det skete 1509 og ikke 1513, som det angives af Navarrete, kan man se af Diegos Testamente af Marts 1509, hvori der fortælles, at Overførelsen er sket lige før Testamentets Affattelse*). Det er naturligt, at dette Kloster blev foretrukket; Sevilla havde været Columbus' sædvanlige Opholdssted, og hans intime Ven og Fortrolige ligesom ogsaa Sønnen Diegos Raadgiver, Gaspar Corricio, var Munk her. Den daværende Prior Luxan havde 1507 ladet bygge et nyt Kapel midt paa Kirkens Side til højre for Indgangen, maaske netop paa Opfordring af Diego, og i dette Kapel, der først kaldtes Santa Ana og senere Santo Christo, var det, at Columbus kom til at hvile. Senere førtes ogsaa Ligene af Broderen Diego (1515), Sønnen Diego (1526) og Sønnesønnen Luis (1572) hertil. Der er nu intet Spor tilbage af hans Hvilested her; Klosteret, der ligger skraas over for Sevilla paa den anden Bred af Guadalquivir og tæt ved Byens Forstad Triana, er nu lavet om til en Porcellænsfabrik**), og af Kapellet staar kun de fire hvidkalkede Mure tilbage. Det Monument eller den Indskrift, der sandsynligvis har staaet over hans Grav, kjender man intet til; de Gravskrifter, der omtales, saaledes en, der skal være forfattet og opstillet af den ovennævnte Prior Luxan, ere opdigtede***).

I Klosteret las Cuevas stod Columbus' Lig i omtrent tredive Aar, da overførtes det til *Santo Domingo*. Man har paastaet, at dette skete efter et af Columbus selv ytret Ønske, men det er dog ikke saa ganske sikkert. Hans Svigerdatter, Maria de Toledo, Sønnen Diegos Enke, siger vel i den Ansøgning, hun, vist nok i Aaret

*) Se to Steder i Testamentet hos HARRISSE, Colomb, II, p. 456 og 458.

**) Willkomm, III, p. 194.

***) Se HARRISSE, Colomb, II, p. 145. — Rygtet om, at han har hvilet i Sevillas Domkirke, kommer af en Forvexling med Sønnen Fernandos Grav, der findes der. Mærkelig nok findes dette, at han begravedes i Sevillas Domkirke, fortalt i Historie del Fernando Colombo (Bl. 247, første Side), men Skriftets Ægthed er jo ogsaa draget stærkt i Tvivl af HARRISSE. Sammesteds findes ogsaa omtalt den bekjendte Devise

A Castilla y a Leon
Nuevo Mundo dió Colon,

som af andre er fortalt, skulde have staaet i las Cuevas, endogsaa opsat der nogle Aar efter Columbus' Død af Ferdinand den Katholske. Det er dog rimeligvis en Fabel; Devisen findes paa Fernandos Ligsten i Sevilla.

1536, rettede til Kejser Karl V om Tilladelse til at overføre Liget, at det var overensstemmende med Admiralens sidste Vilje, og i det Dekret af 2den Juni 1537*), hvori Kejseren giver Tilladelsen, staar ligeledes, at det sker „cumpliendo la voluntad del almirante D. Cristoval Colon.“ Men Maria de Toledo har maaske kun benyttet disse Ord for desto snarere at opnaa, hvad hun ønskede. Rigtig nok havde Columbus i sit første Testamente af 1498 befalet, at derovre paa Hispaniola skulde bygges en Kirke under Navnet Santa Maria de la Concepcion, hvori der skulde læses Messer for hans Sjæls Frelse, og i sit andet Testamente, som han underskrev i Valladolid to Dage før sin Død, gjentager han denne Bestemmelse**). Men hverken i disse Dokumenter eller andetsteds har han ytret noget om, hvor han vilde begraves. Da Columbus døde, stod desuden Hispaniola under hans svorne Fjende Nicolas de Ovando; Bygningen af Domkirken paabegyndtes først 1514***), og 1506 var der kun Kapellet i Franciscaner-klostret derovre, der kunde bruges til Begravelser, men det var netop grundlagt af Ovando og stod under hans Patronat; i det hele taget vilde vist denne voldsomme Mand have modsat sig, at Columbus' Lig overførtes til Øen. Endelig siger Diego i sit første Testamente af 1509, at han ikke har bestemt noget Sted for Faderens endelige Begravelse, men at han vil lade bygge til Faderen og sig et Kapel i Sevillas Domkirke, noget, der jo tyder paa, at Columbus ikke har udtalt sig for Santo Domingo; og først i sit endelige Testamente, der er udfærdiget i Santo Domingo 1523, da han troede derovre at have fundet et blivende Opholdssted for sig og Familie, bestemmer han at bygge et Kloster Santa Clara i Byen, hvor hans Fader, Moder, Onkel Bartolemeo, han selv og hans Efterkommere skulde begraves †). Dette Kloster blev imidlertid aldrig bygget, og hans Enke har da valgt Domkirken.

Hvornaar Overførelsen af Liget er sket, véd man ikke; Aaret 1536, en Angivelse, der stammer fra Klosteret las Cuevas' Annaler, er i alle Tilfælde urigtigt, thi i Karl V's Dekret af 1537 siges, at Liget den Gang endnu fandtes i las Cuevas. Det kan godt være, at Maria de Toledo strax har benyttet sig af Tilladelsen og ført Columbus' og Diegos Kister over til Øen, men det varede i alt Fald nogle

*) Se Dekretet hos R. Cocchia, Los Restos de Cristoval Colon en la Catedral de Santo Domingo. Ibi 1879, p. 276.

**) Se i Testamenterne hos Navarrete, II, p. 334 og 314.

***) Cocchia, p. 47. Bullen, hvorved Domkirken oprettes, er af 11. Avg. 1511, se: Coleccion de Documentos ineditos relativos al descubrimiento de las antiguas posesiones de los Españoles de ultramar, T. XXXIV, p. 29.

†) Se i de to Test. hos HARRISSE, Colomb, II, p. 463 og 492.

Aar, inden Bisættelsen i Domkirken fandt Sted. Thi Kejsereis Bestemmelse, at Koret skulde overlades Luis Colon, Diegos og Maria de Toledos Søn, til Begravelse for hans Familie, mødte stærk Modstand hos Kirkens Gejstlighed, navnlig gjorde den gjældende, at Koret var altfor lille, og at man maatte vente, til Luis havde ladet det bygge om, som han havde lovet. Denne nægtede imidlertid, at han havde givet et saadant Løfte, og appellerede til Kejseren, der ved et nyt Dekret af 22de August 1539 atter paalagde Gejstligheden at udlevere Koret; men ogsaa denne Gang sade de egenraadige Herrer Bestemmelsen overhørig, og Ordren maatte fornyes den 5te November 1540*). Det er saaledes i ethvert Tilfælde først efter denne Datum, at Columbus er bleven bisat i Domkirken, ja Maria de Toledos Testamente af 1548 kan endog tyde paa, at det først er sket dette Aar.***) Midlertidig have Kisterne vist været hensatte i Franciscanerklostrets Hvælvinger i Santo Domingo, hvor Columbus' Broder Bartolomeo var begravet.

I Domkirken kom foruden Columbus selv og hans Søn ogsaa Maria de Toledo og langt senere Sønesønnen Luis til at hvile; den sidste blev jo som omtalt først begravet i las Cuevas og maaske ikke overført til Santo Domingo før i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. Om Bartolomeos Lig nogen Sinde er blevet flyttet fra Franciscanerklostret til Domkirken, véd man ikke. Derimod blev Columbus' Hustru Filipa Moñiz aldrig ført derover, hun blev ved at hvile i det Kloster i Lissabon, hvor hun strax ved sin Død var bleven begravet.

II.

Saa langt kan man med Bestemthed følge Columbus' Lig. Men om det nu findes i Habana eller Santo Domingo, om Udgravningen 1795 eller den 1877 er den rigtige, det er derom Striden drejer sig.

Vi ville først se, hvad der skete i de to Aar.

Ved Baselerfreden 1795 afstod Spanien alle sine Be-

siddelser paa Hispaniola til Frankrig. For at ordne denne Sag afsendtes til Øen en spansk Troppesdivision under Anførsel af Generallieutenant i Flaaden Don *Gabriel de Aristizabal*. Da „han havde erfaret, at Columbus hvilede i Domkirken“, og da han fandt det overensstemmende med Spaniens Ære at faa ham flyttet til et Land, der var i spansk Eje, henvendte han sig til Øens Guvernør og andre Autoriteter med Forslag om at overføre Liget til *Habana*. Da rette vedkommende billigede hans Plan, og da det stemmede overens med Hertugen af Veraguas, Columbus' Descendents Ønske, samledes Kirkens Dignitarier og Byens Notabiliteter i Domkirken den 20de December. „Man aabnede en Hvælving i Koret til højre for Altret, mellem Hovedmuren og Altertrinene; den var omtrent en Vara (c. 3 Fod) i Firkant og indeholdt nogle Blyplader, der syntes at være Dele af en Kasse, og nogle Stykker af Skinneben og andre Dele af en Afdød; alt dette samlede tillige med en Del Støv, der antoges at være Levninger af Liget, og lagdes i en forgyldt Blykasse.“ Den næste Dag holdtes der en højtidelig Messe i Kirken og i en stor Procession førtes Kassen ned til Havnen og ud til Skibet San Lorenzo, der sejlede til Habana, hvor det ankom den 15de Januar 1796. Under almindelig Deltagelse fra Befolkningens Side, militær Honnør, højtidelig Messe og andre Begravelsesceremonier blev Kassen bisat i Habanas Domkirke til højre for Altret*).

Der ser man nu mellem to Søjler en vidtløftig latinsk Gravskrift**), et Basrelief af Columbus i Krigerrustning med store Moustacher og en mægtig Pibekrave, samt en hvid Marmorplade med Indskriften:

O Restos é imajen del grande Colon!
Mil siglos durad guardados en la urna
Y en remembranza de nuestra nacion!

Offentlig var der aldrig bleven rejst den mindste Tvivl om, at det, der skete 1795, var i sin Orden, skjønt det paa den anden Side heller aldrig havde været Gjenstand for nogen Kritik, da *Roque Cocchia*, den Gang Biskop i Oroppe og pavelig Legat ved Republikkerne Santo Domingo og Haïti, nu Nuntius i Brasilien, gjorde sin store Opdagelse 1877***). Vel vidste Cocchia, som han selv fortæller, lige fra 1874, da han kom til

*) Se Dekreterne af 1537, 1539 og 1540 hos Cocchia, p. 276 flg.

**) Se i hendes Test. hos HARRISSE, Colomb, II, p. 519. Den første Gang Columbus nævnes som bisat i Domkirken, er i et Skrift fra 1549 af Santo Domingos første Ærkebiskop, Alonso de Fuentemayor; Øen blev Ærkebispesæde 1547. *E. Tejera*, Los dos Restos de Cristoval Colon exhumados de la Catedral de Santo Domingo en 1795 i 1877. Ibi 1879, p. 52, søger af las Casas' Ord, at Columbus hviler i „denne“ (esta) Kirke, at vise, at Bisættelsen er sket senest 1544, da Orlene tyde paa, at las Casas har været i Santo Domingo, da han skrev dem, og han var der sidste Gang 1544.

*) Beretningen findes hos Navarrete, II, p. 366—371, og er gjengivet i Washington-Irving, Hist. of the life and voyages of Columbus, IV, p. 65.

**) Se Cartas de Indias, Publicadas por primera vez el Ministerio de Fomento. Madrid 1877, p. 741.

***) Det følgende er taget fra de ovenfor cit. Bøger af Cocchia og Tejera.

Øen, at der i Santo Domingo gik Rygter om, at den store Mands jordiske Levninger endnu hvilede i Domkirken trods alt, hvad der var sket 1795, men han lagde dog ikke videre Vægt paa disse Rygter*). Det var først, da der ved hans Medvirkning var blevet besluttet en Reparation og Udvidelse af Kirkens Kor, noget, der for øvrigt allerede tidligere havde været paa Tale, og der under disse Arbejder i Foraaret 1877 var blevet fundet i en lille Hvælving *til venstre* for Altret en Blykasse med følgende Indskrift paa Laaget: *El Almirante Don Luis Colon Duque de Veraguas, Marques de . . .* [o: Jamaica], at han begyndte at fæste Lid til Traditionen og besluttede at lade den Del af Koret, der *laa til højre* for Altret, nøjagtig undersøge.

Disse Undersøgelser begyndte i September. Den 9de fandtes lige til højre for Altret og indenfor det gamle Kors Linje en Hvælving, der imidlertid var aldeles tom, og Cocchia mener, at det er den, Spanierne have aabnet 1795, og at den har indeholdt Resterne af Columbus' Søn *Diego*. Den næste Dags Morgen, den 10de September, fandt man da mellem denne tomme Hvælving og Kirkens Hovedmur, stødende lige op til denne, en anden noget større Hvælving, kun skilt fra den første ved en meget tynd Væg. Cocchia, der strax blev tilkaldt, saa gennem Hvælvingens Aabning en med en tyk Skorpe af Støv og Jord bedækket Kasse, og ved at stikke Armen ind og rive noget af Jorden bort paa Laaget, saa han Bogstaverne *Per Ate*. Han lod strax Kirken lukke, og efter at Republikkens Præsident, Ministrene, de fremmede Gesandter og andre Øvrighedspersoner vare samlede, aabnedes Kirken atter senere paa Dagen og Kassen toges frem. Paa Laaget stod: *D. de la A. P. er A. te* [efter Cocchias Udlægning: „Descubridor de la America Primer Almirante“, „Opdageren af Amerika den første Admiral“], og paa de tre Sider af Kassen, et Bogstav paa hver Side, *C. C. A.* [„Cristoval Colon Almirante“]. Ved at aabne Kassen fandtes der yderligere paa den indre Side af Laaget Indskriften:

*Ill.tre y Es.do Varon
Don Cristoval Colon*

[„Ilustre y Esclarecido Varon“, „den berømte og herlige Helt“, Ord, der ofte bragtes i Forbindelse med Columbus' Navn.]

*) Tejera omtaler udførlig (p 36) denne Tradition og mener, at den har været til lige fra 1795; ja han siger endog, at Flertallet af Santo Domingos Befolkning troede paa den. Ros de Lorgues omtaler den ogsaa, han siger selv at have hørt den af en Ærkebisp fra Santo Domingo, der var til Stede ved Pius IX's Jubilæum (Hist. posth. de Colomb, p. 294).

I Kassen laa der mellem Støv og hensmuldrede Dele adskillige Stykker Ben, der senere nøjagtig undersøgtes og klassificeredes af Læger, samt en lille Blykugle og to Jærnskruer.

Santo Domingos Regering og de øvrige tilstedeværende Avtoriteter konstaterede, at man her havde fundet Columbus' „sande Levninger“. Den glædelige Begivenhed forkyndtes Byen ved Klokkeringning og Kanonsalut, og under Folkets almindelige Deltagelse førtes Kassen i højtidelig Procession til Kirken Regina Angelorum for midlertidig at hensættes der, indtil Domkirkens Reparation var fuldendt. Ved et Hyrdebrev af 14de September underrettede Biskoppen den katolske Verden og alle Regeringer om Tildragelsen, tillige anordnedes der i Santo Domingo et aarligt Te Deum den 10de September.

Ved en ny Undersøgelse den 2den Januar 1878, ved hvilken der var tilkaldt flere Afsendinge fra andre Stater, navnlig en fra Spanien, hvilken sidste rigtig nok forlod Santo Domingo, kort før Undersøgelsen skulde finde Sted, fandtes paa Bunden af Kassen en lille Sølvplade, der var forbleven ubemærket tidligere. Paa den ene Side af Pladen stod: *U.a P.te de los Restos del P.mer Al.te D. Cristoval Colon Des.* [„Una“ (eller: ultima) Parte de los Restos del Primer Almirante D. C. C. Descubridor“, „En (eller: den sidste) Del af Opdageren, den første Admiral Don C. C.'s Rester], paa den anden: *U* [Urna di] *Cristoval Colon*. De to tidligere fundne Jærnskruer saas at passe til to Huller i Sølvpladen.

Toaarsdagen efter Fundet, 1879, overførtes Blykassen, der var bleven indsat i et Glasskrin, under stor Højtidelighed til Domkirken, hvis Restavration da var fuldendt, og bisattes i et Kapel til venstre i Skibet.

III.

Hvilket af disse to Fund har nu Sandsynligheden for sig?

Ved Udgravningen 1795 fandtes der ikke noget Monument, nogen Ligsten, Indskrift eller lignende, der kunde vejlede, alt saadant var forsvundet, hvis der i det hele taget har været noget. Ingen af de sparsomme Kilder omtaler, at der har været noget af den Slags, der angav Columbus' Grav, lige saa lidt som de betegnede det bestemte Sted; det eneste, man vidste, var, at den skulde være i Koret til højre for Altret. Ved det kejserlige Dekret af 1537 tillodes det Luis Colon at opstille Monumenter eller lignende i Koret, men om han nogen Sinde har gjort det, véd man ikke, maaske hans ublide Skæbne forhindrede ham deri, 1551 forlod han

Øen og vendte ikke mere tilbage*). Med Luis' Brodersøn Diego uddøde Columbus' Mandsstamme 1578 og der var ingen af de nærmest interesserede i Sagen tilbage i Santo Domingo. Og er der alligevel af andre sat et Monument, har vel Krig, Jordskjælv, Ombygninger af Kirken, de alt ødelæggende Termitter og Befolkningens Ligegyldighed ladet det forsvinde længe før 1795. I Aaret 1586 indtog den bekjendte Francis Drake Byen og ødelagde en stor Del af den**); om Kirken har lidt noget, kan ikke bestemt afgjøres, i alt Fald fortælles der, at nogle Munke bleve hængte i den, og Kirkens Arkiv blev ødelagt. Da Byen atter belejredes 1655 af William Penn, fortælles der i en officiel Beretning derovre fra, at „Begravelserne i Kirken bleve skjulte, for at ikke Kjætterne skulde besudle og profanere dem, og navnlig handlede man saadan af Hensyn til den gamle Admirals Grav“***). Ved det stærke Jordskjælv, der ramte Byen i Maj 1673, ødelagdes ogsaa en Del af Domkirken; tre Aar efter skriver Ærkebispem, Escalante, at han i sine Bestræbelser for at udslutte Sporene af denne Katastrofe har maattet indskrænke sig til „at rejse Taarnet, Koret og Højaltret, men Kapellerne og Begravelserne har han maattet lade være i en ynkelig Tilstand.“†) I Aaret 1683 holdtes der en Synode for at tage Bestemmelse om Kirkens Restavration, og af de Udtalelser, der faldt her, fremgaar det, at der i det mindste den Gang ikke mere var noget Monument. Akkurat et Aarhundrede efter høre vi om en ny Ombygning af Koret, der altsaa i Tidens Løb har undergaaet flere Forandringer.

Men Spanierne beraabe sig paa Traditionen, en Tradition, der skulde være nedarvet gennem halvtredje Aarhundrede i et Land, der har undergaaet saa mange Ulykker, og blandt en skiftende og blandet Befolkning. Men man kan netop ikke sige, at Spanierne ere i Overensstemmelse med denne Tradition. Paa Udtalelserne, der faldt ved Synoden 1683, kan der intet bygges; de sige blot, at det var bekjendt, at Columbus hvilede i en Blykiste paa den ene Side af Altret, medens hans

*) Luis blev 1559 i Spanien sat under Tiltale for Polygami — han havde den Gang tre levende Koner — og dømmes til Forvisning; han appellerede Dommen — i Mellemtiden giftede han sig med en fjerde — men Resultatet blev det samme, 1565 forvist han til Oran, hvor han døde 1572.

***) Se *Expedition Francis Draki, Leyde 1588*, p. 11; og *Edwards, Hist. Survey of St. Domingo, London 1797*, p. 182.

***) *Harrisse, Les sépultures de Chr. Colomb*, i *Bull. de la Société de Géogr. de Paris*, Oct. 1873, pag. 354. Disse Ord tyde jo for Resten paa, at der har været en Inskription eller lignende.

†) *Harrisse, Les sépultures*, p. 353.

Broder (!) Luis Colon hvilede paa den anden, uden at der nævnes paa hvilken af Siderne*). Det eneste Sted, hvor Traditionen bestemt formuleres, er i en Bog af Moreau de Saint-Méry, der udkom i Philadelphia 1796, og Udtalelsen skyldes Peralta, Guvernør over den spanske Del af Øen. Da man ombyggede Koret 1783, siger han, „fandt man til højre for Altret en Stenkiste [eller Hvælving], hvori der var en Urne [eller Kasse**] af Bly, der var en Smule beskadiget og indeholdt flere Menneskeben.“ Benene vare for en stor Del hensmuldrede, men man kunde dog skjelve Benet af en Forarm. „Eiter en stadig og uforandret Tradition antoges Hvælvingen at indeslutte Cristoval Colons jordiske Levninger“***). Stemmer nu det, som Aristizabal fandt, overens med dette? Hvor er Forarmen henne? og hvor er Blykassen? Med mindre man vil antage, at den i de mellemliggende tolv Aar er falden fra hinanden.

Nej, de spanske Autoriteter ere 1795 gaaede altfor hovedkulds til Værks, de have ikke undersøgt Koret tilstrækkelig og navnlig have de ikke vidst, at der var to Hvælvinger ved Siden af hinanden, og der er intet Bevis for, at den Kasse, de fremdrog, har været den, der indesluttede Columbus' Ben. I Arkiverne i Santo Domingo er der intet nærmere at finde; de vare omtrent helt ødelagte længe forinden, og det rsterende blev 1801 ført til Habana, hvor det vist er gaaet til Grunde ved Forsømmelse; og skulde der ogsaa findes noget i Habana, er man for Tiden sagtens aldeles afskaaren fra at hente Oplysninger derfra paa Grund af Uviljen mod Santo Domingo. Og de spanske Arkiver kunne sikkert heller ikke give yderligere Oplysninger. Hvis man i den Henseende havde ventet sig noget af den Beretning, som den spanske Regering strax i Oktober 1877 affordrede det kongelige historiske Akademi i Madrid, men som først kom over et Aar efter†), er man bleven skuffet. Den indeholder aldeles ikke mere, end hvad man finder hos Navarrete, der har sin Kilde fra Uddrag af de officielle Rapporter i Santo Domingo og Habana.

Er der da mere Sandsynlighed for, at Fundet 1877 er det rette? Ja, det synes mig utvivlsomt. Ikke fordi det er synderlig mere i Overensstemmelse med den ovennævnte Tradition (især lægger man Mærke til den Mængde Ben, der fandtes i Kassen) eller fordi der er noget videre Hold i de historiske Beviser, Cocchia og Tejera fremføre

*) *Harrisse, Les sépultures*, p. 359.

***) *Tejera* gjør opmærksom paa, at i den Tids Sprog betyder „caja de piedra“ det samme som „boveda“, ligesom „urna“ er ensbetydende med „caja“.

****) *Se Los Restos de Colon, Informe*, p. 177.

†) Den ovenfor cit. *Restos de Colon, Informe etc.*

for det, men paa Grund af *Inskriptionerne*, hvis man da ikke vil kalde det hele et gement Bedrageri, en Antagelse, der af mange Grunde maa forekomme den uheldede Jagttager umulig.

Man har indvendt, at Blykassen ikke kan være den samme, der overførtes fra Klostret las Cuevas til Santo Domingo (det gjælder jo for Resten ogsaa Kassen fra 1795). Nej, naturligvis har det ikke været den samme, Liget er blevet overført helt i en stor Kiste, og efter at Skelettet var faldet sammen og Kisten og Graven vare blevne ødelagte, er den lille Kasse bleven lavet ved en af de ovennævnte Lejligheder, maaske 1655 eller ved Synoden 1683, og paa samme Tid ere vel de smaa Hvælvinger byggede*). Man har villet bevise, at Inskriptionerne ere uægte, da de anvendte Skriftegn og Forkortelser ikke vare i Brug i det 16de Aarhundrede, men efter det ovenfor sagte maa de jo ogsaa antages at stamme fra det 17de Aarhundrede**). Endelig er det subsidiært blevet paastaet, at det er Benene af *Cristoval Colon*, Columbus' Sønsøn og Luis' Broder, man har fundet 1877. Men Cristoval døde 1571 eller i Begyndelsen af 1572, i alt Fald før Luis, og havde ikke Admiraltitlen; den gik over til Cristovals Søn Diego, den sidste af Columbus' Mandstamme. Inskriptionerne kunne slet ikke passe paa Cristoval, og man er ikke en Gang vis paa, at han er bleven jordet i Domkirken.

Det er vist, at der i Santo Domingo har været Misstemning i Anledning af, hvad der skete 1795; især har man beraabt sig paa, at Columbus selv havde ytret Ønsket om at komme til at hvile derovre; og denne Misstemning er flere Gange kommen til Orde. At Columbus' Efterkommer, Hertugen af Veragua, i 1815 skal have ytret Tvivl om, at det var rigtigt, hvad der

var sket 1795, og ønsket, at Liget førtes tilbage til Santo Domingo, som Roselly de Lorgues fortæller*), maa staa ved sit Værd; det skal, saa vidt jeg kan se, være den samme, som efter Navarretes Beretning var saa ivrig Deltager i Overførelsen til Cuba, nemlig Mariano de Larreategui, Hertug af Veagua; eller er det maaske Sønnen Pedro, der er født 1801 og altsaa var 14 Aar gammel 1815? Ved Aaret 1848 skal der have været Underhandlinger i Gang mellem den dominicanske og spanske Regering om at faa Liget bragt tilbage til Santo Domingo; i alt Fald var det samme Æmne stærkt paa Tale i Aviser og Bøger derovre i de Aar, der gik lige forud for Cocchias Opdagelse. Men paa Grund af dette at beskyldte Cocchia for i Ledtog med den dominicanske Regering at have begaaet et aabenbart Bedrageri, som det historiske Akademi i Madrid gjør omtrent i rene Ord**), synes dog vel stærkt. Alene den Tilstand, hvori Hvælvingen og Kassen fandtes, gjør det klart; at har der fundet et Bedrageri Sted, er det ikke forøvet af de Personer, der medvirkede 1877, men er blevet forberedt for mange Aar siden. Og hvorfor skulde Bedragerne have gjort deres Sag vanskeligere ved at lægge denne Blykugle ned i Kassen, en Kugle, som har fremkaldt en hel Polemik?***) Saa kunde de da bedre have valgt de famøse Lænker. Hvorledes Fundet 1877 kunde befordre de gode Udsigter for Kanonisationen, er heller ikke godt at indse, Tejera siger, at der i det mindste ovre i Santo Domingo ikke er særlig Stemning for den.

Der er faldet bitre Ord fra begge Sider. Fra Santo Domingo har der lydt stærke Beskyldninger mod Spanien for altid at have vist sig utaknemlig mod den store Velgjører, og man har i høje Toner hoveret over Fundet. Cocchia skriver saaledes i sit Hyrdebrev: „Glæd dig,

*) Det ser noget underligt ud, naar Cocchia (p. 51) vil paastaa, at Hvælvingerne vare i samme Stand 1877, som da Kirken blev bygget c. 1540. Man bygger ikke Rum paa 3 Fod i Kvadrat til et Lig.

**) *Belgrano*, Sulla recente scoperta delle ossa di Cristoforo Colombo in San Domingo, Genova 1878, p. 24, fortæller, at ansete italienske Palæografer have erkjendt, at Skriften skrives sig fra det 17de Aarhundrede, ja en af dem mener endog at kunne afgjøre, at den er fra Aarh. sidste Halvdel. Harrisses Indvending (Restes mortels de Colomb, i *Revue critique*, 1878, I. p. 22), at Ordet „Amerika“, som Bogstavet A paa Laaget skal betyde, ikke brugtes i det 16de Aarhundrede, i alle Tilfælde ikke af Spanierne, der vilde have skrevet „las Indias“, falder saa ogsaa bort. I øvrigt kan der jo tænkes en anden Udlægning end Cocchias. Brevoorts Udtydning af *D. de la A.* som „Dignidad de la Almirantazgo“ forekommer mig rigtig nok ikke at kunne passe (se Winsor, *Narrative and critical Hist. of America*, London 1886, II, p. 82).

*) *Hist. posth. de Colomb*, p. 314.

**) Der insinueres, at det første Fund af Luis Colon skulde forberede det andet og vigtigere (Informe, p. 65), og der tales om den Fordel, det vilde være for Santo Domingo at eje „Helgenen“ Columbus' Relikvier, det vilde gjøre Byen til et almindeligt Valfartssted, „Amerikas Jerusalem“ (p. 113), ja til Slutning kaldes hele Historien for en „fraude piadoso“ (p. 122).

***) Af nogle Ord i Cantùs *Storia universale*, at et Saar, Columbus havde faaet, brød op paa hans fjerde Rejse, har man villet udfinde, at han tidligere var bleven saaret af en Musket og var død med Kuglen i Legemet. Der ligger intet historisk til Grund for dette, Cantù har taget det fra Ros. de Lorgues (se *Hist. de Colomb*, I p. 77, II 222), som forveksler Columbus med den franske Admiral Guillaume de Caseneuve, kaldet Coullon eller Colombo (se Harrisse, *Les Colombo de France et d'Italie*, Paris 1874, og *Revue critique*, 1878 I, p. 21).

Santo Domingo! Den Mand, der opdagede dig og elskede dig over alt, har ikke forladt dit Skød, han har været der og vil altid blive der. Glæd dig ogsaa Italien! En af dine største Sønner er ligesom staaet op igjen!*) Men den spanske Regering skal ikke lade Modstanderne noget høre. Strax da Efterretningen kom til Spanien, dementerede Bladene den, og i December 1877 sendte Regeringen et Cirkulære til de fremmede Gesandter, hvori den paa samme Tid, som den fortalte, at den havde afæsket det historiske Akademi dets Mening, i meget stærke Udtryk erklærede Fundet for uægte og saaledes foregreb Akademiets Dom. Den spanske Konsul i Santo Domingo, Echeverri, der havde været til Stede i Domkirken den 10de September og som da havde udtalt sig for Fundet, blev afskediget**). Den første Mand, der af den spanske Regering sendtes derover, afgav vel en Beretning, men den er aldrig bleven offentliggjort, og den anden, Prieto, der sendtes derover fra Cuba, forlod Santo Domingo uden at ville deltage i Undersøgelsen den 2den Januar 1878, men udgav ikke desto mindre et lille Skrift, hvori han erklærede Fundet for urigtigt. Det Forslag, som Cocchia strax fremkom med, at nedsætte en fælles videnskabelig Undersøgelseskommission fra de to Lande, har den spanske Regering aldrig villet gaa ind paa. Indholdet af og Tonen i Madrider-Akademiets Erklæring, der kom over et Aar efter, have vi tidligere omtalt.

Den officielle Polemik mellem de to Lande er standset i de sidste Aar. Fra Spaniens Side er der, saa vidt jeg véd, ikke foretaget noget senere. Derimod vedtog den dominicanske Nationalforsamling i November 1880 at rejse et Monument, bestemt til at indeslutte Columbus' jordiske Levninger, „da det nu er tilstrækkeligt godtgjort, at de Ben, der fandtes den 10de September 1877, tilhøre den store Genoveser,“ tillige indbødes alle amerikanske Regeringer til at deltage i Indsamlingen; og den 10de September 1885 samledes der paa Regeringens Initiativ en international historisk Kongres i Santo Domingo for at faa Striden endelig afgjort, men om Resultatet forlyder der intet***).

Man har taget ivrig Del i Striden i Italien og Amerika, navnlig de tidligere spanske Besiddelser, og den offentlige Mening er vist overvejende for Santo Domingo. Men det er jo et kildent Spørgsmaal at udtale sig om, det rører ved denne Ravnekrogspatriotisme, (amour-propre de clocher), der er de historiske Studiers Farsot, som

*) Informe, p. 72.

***) Se Echeverris Beretning hos Cocchia, p. 303.

***) Bolletino della società geogr. Italiana. Roma 1881, p. 32; 1885, p. 330.

Harrisse kalder det, og Avtoriteterne og de lærde Selskaber have, saa vidt jeg kan se, ogsaa for det meste holdt sig tilbage, dog er der nogle, der bestemt have taget Parti, og blandt disse maa især nævnes Genovas historiske Selskab og Magistrat*).

Et sikkert Resultat har Striden i alt Fald bragt, og det er, at Columbus' Ben findes i Santo Domingo, hvad enten man nu vil tro, at de indesluttes i Blykassen, der droges frem for Dagen 1877, eller man med Harrisse vil mene, at de ligge begravede under Kirkens Kor, blandede med hans Descendenter og andres og saaledes ere gaaede tabte for bestandig; den store kritiske Forfatter har maa-ske sine ukjendte Grunde, hvorfor han ikke vil fæste Lid til Cocchias Opdagelse**). Hvad der graves frem 1795, har derimod intet paa sig; nogle militære og civile Myndigheder have her i deres Ukyndighed og Hastværk begaaet en Fejltagelse, som Spanierne nu ikke ville indrømme.

Og er saa Columbus endelig kommen til Hvile? Skulde Genova tænke paa at faa hans jordiske Levninger overførte? Det har i det mindste været ivrig paa Tale, men Tejera, som omtaler disse Planer, siger rigtig nok, at Santo Domingo aldrig vil give Afkald paa, hvad det nu er overbevist om at eje. Det skulde da være, hvis Columbus' Descendent, Hertugen af Veragua, vilde indvilge, — men det vil han ikke, alene af den Grund at han som Spanier holder paa Habana***).

*) Se Belgrano, Sulla recente scoperta etc. Det lyder snur- rigt, naar man hører, at Genovas Municipalraad gjen- nem den italienske Konsul i Santo Domingo, Luigi Cambiaso, en Mand, der havde taget ivrig Del i Begivenhederne derovre, i Sommeren 1878 modtog „en lille Del af Columbus' Aske“ i et Krystalskrin (se Belgrano, p. 36, og Cocchia, p. 318). Af Harrisse (Chr. Colomb I, 241) ses, at Pavia's Universitet, der jo almindeligt, men vist nok urigtigt, angives som det Sted, hvor Columbus har studeret, har modtaget en lignende Gave fra Domkirken i Santo Domingo, „en apokryf Finger,“ som Forf. kalder den. — Som et Kuriosum anføre vi, at Informe etc. fortæller, at den danske Regering var blandt de yderst faa, som tilkjendegav sin Tilslutning efter at være bleven officielt underrettet om Opdagelsen, men Cocchia nægter bestemt at have hørt noget fra Danmark.

***) Harrisse vil i sine senere Skrifter ikke en Gang mere gaa ind paa Historien; se Chr. Colomb II, p. 145, og hans nylig udkomne Skrift: Christophe Colomb et Savone, Genova 1887, p. 30.

****) Se Grant Wilson, Memorials and footprints of Columbus, i Journ. of the Americ. geogr. Society of New York 1884. — En Noits i Deutsche Rundschau für Geogr. und Statistik (IX, p. 518), at Columbus' Lig paa Cocchias Anstiftelse er overført til Genova i Sommeren 1887, maa bero paa en Fejltagelse; der er intet af den Art forefaldet i Genova.